

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

4 651116 280181

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 13 (9012)

4 АПРЕЛЬ

2024 йыл

КИШИ ЮМА

КОБКЕК АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

КЕНЪЕС

Регион ушин маънели
соравлар ойласылды

Дагестан Аькимбасы Сергей Меликовтынъ башшылыгы ман кенъес оьткерилип, регион ушин маънели соравлар ортага салынып ойласылды.

Олар – власть органларынынъ гражданлар аьризелерине эм тилеклерине эс каратув, йогары экономикалык баалыгы болып, аьдем мен туьрли тармакларда кенъ кулланылатан табиат ресурсларын (полезные ископаемые) ер астыннан яде баска булаклардан шыгарув тармагында аьрекетти ийгилендируув, Белгород область балаларын хош алув, ерлестирув бойынша

куллыкты уйгнлап, газ алатын оьз эрки мен ортак линияга косувды эм сертификаты йок газ алатын кулланувды аяплав бойынша рейд шараларынынъ сырагылары.

Кенъесте ДР Аькимбасынынъ эм Оькиметининъ Администрация етекшисининъ биринши орынбасары Махач Омаров оьткен юма Дагестан ман басшылап орталыгы (ЦУР) гражданлардан туьрли маьселер мен байланыста 1,5 мыннан артык аьризелерди регистрациялаганын билдирди.

АНТИТЕРРОР

Семинар озгарылды

Дагестан орталыгында Терроризм мен куьрес юритувге себеплик этув фонды ман уйгнланган семинар озгарылды.

Республика етекшиси Сергей Меликовтынъ озьзлерине коьре, онда ДГУ, ДГПУ, ДГМИ студентлери ортакшылык этилери.

Регион етекшисинъ белгилеви мен, бу Фондтынъ аркасы ман Дагестанда эрки ердесимиз – Россия Баьтири Магомед Нурбагандовка эстелик салынган.

Семинар катнасушыларына аьлиги терроризм, онынъ белгилери, кайгылы сырагылары эм, оьзек те, ога кайтип карсы турмага кереги акында хабарланды.

Семинар республика ясларын дуьрес билдируув мен «савытландырмага» эм оларды тынышсыздандыраган соравларга яваплар алмага эп берди.

Дагестан Аькимбасы Сер-

гей Меликов оьсип келеткан неси ушин бу темадынъ маънелигин белгиледи.

– Ызгы озьгерислерге коьре, бу темалар бек маънели, неге десе бирерде кайбир аьдемлер яман йолга туьспеге эм баскалардынъ бактыларын бузбага боладылар. Дагестан яшавшыларынынъ эслеринде аьлиге дейим сакланады бизим ортак уйимизге халклар ара террористлер аькелген баьле-каза. Сондай юрек сызлавы ман биз яньыларда Москва туьбинде болып кеткен терактты да эске аламыз. Сондай зат аьли де кайтаралап болганын биз суьймеймиз. Бир де эм бир ерде де, – деп белгиледи С.Меликов.

ДР Аькимбасынынъ ойына коьре, семинар ясларга террористлер эм олардынъ аьрекет этув кеплери акында дуьрес информация, ясларда нава тувдыраган соравларга яваплар алмага себеплигин тийгистти.

ДР АЬКИМБАСЫ

Аьскершилер аьеллери мен йолыгыс

Оьткен дуьсемби куьн, коькек айынынъ 1-де, Махачкала Дослык уйинде Дагестан Аькимбасы Сергей Меликов Украина ериндеги СВО катнасушылар аьеллери мен йолыгысты.

Бас деп регион етекшиси Тувган Эли ушин яларын берген аьскершилерди эскерди, олардынъ портретлерине шешкейлер салып.

– Бизим ердеслер, бизим аданаслар энъ киели – бизим балаларымыздынъ эм уныкларымыздынъ парахатлыгы, наьсиби эм келеектегиси, Россия сырасында бизим республикамыздынъ келеектегиси ушин яларын курман эткенлер. Олар баьриси де – баьтирлер. Олардынъ йигитлиги сизинъ аьеллер ушин болганлай, бизим баьримиз ушин де оьлимсиз, – деди Дагестан Аькимбасы.

Сергей Меликов элимиздинъ Главнокомандующийи аьскершилер аьеллерин яклав соравларды байыр тергеви астында тургыстаганын белгиледи.

ДР военкомы Даитбег Мустафаев, солай ок ДР ис эм социаллык оьрленувь министри Мурад Казиев аьскершилер аьеллерине патшалык яктан коьмек этув шаралар акында толы аьлинде

хабарладылар. Ол федераллык, региональлик держеелерде этиледи. Эс каратылады СВО катнасушылар эм олардынъ аьеллерине муниципалитетлер ягыннан да.

Оннан баскалай, СВО катнасушылар аналарына, аьеллерине эм тул хатынларына Единая Россиядынъ Хатын-кызлар коьгалысы ягыннан да коьмек этиледи. Онынъ акында билдир-

ди ДР Халк Йыйынынынъ председателининъ орынбасары Елена Ельникова.

Йолыгыс барысында аьскершилердинъ ювыклары регион етекшисине эм оькимет агзаларына оьз соравларын бердилер. Олар баьриси де эсапка алынды, кайбиревлери бойынша республика етекшиси тийисли тапшырмалар берди.

РЕСПУБЛИКА ЕРИНДЕ

Дагестан конаклары – Белгород балалары

Белгородтынъ 600-ден артык балаларын Дагестан еринде хош коьрип алдылар. Конакларды темир йол вокзалында ДР премьер-министри Абдул-

муслим Абдулмуслимов йолыкты.

Дагестан Аькимбасы Сергей Меликовтынъ тапшырмасы бойынша балаларды тенъиз ягасындагы «Солнечный берег» балалар лагеринде, солай ок Махачкала эм Дербент интернатларында ерлестиреелер. Учреждениелер балаларды хош коьрип алмага куьнибурын аьзир эдилер.

Балалар куьбин басшылап келген Белгород областининъ Комсомольский мектебининъ директору Людмила Тарасова:

– Биз тек тыншаймага тувыл, окув аьрекетин бардырмага келгенмиз. Балаларга доьргинши шерикти битирмеге керек. Савлай шерик бойынша бизде окув аьрекетин дистанционлык кепте оьткерилгенге, биз бир аз арт калганмыз. Ама биз баьри затты уьлгирмеге аьзимиз! – деди ол.

РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

ГИА сынавларына аьзирлик коьриледи

Ногай район администрациясыннынъ кенъеслер залында район активининъ кезекли аппарат кенъеси болып оьтти. Шарада Ногай район администрациясыннынъ аькимбасынынъ орынбасары Рашид Шангереев, сонынъ билимлендируув боьлигининъ етекшиси Амирхан Межитов, район Ямагат палатасынынъ председатели Эльмурза Сайтов эм баска етекшилер ортакшылык этилери.

Кенъестинъ баслапкы соравы – 2024-нши йылдынъ патшалык тамамлап аттестациясына аьзирленувьдинъ юрис акында район администрациясыннынъ билимлендируув боьлигининъ басшысы Амирхан Межитов шыгып соьйледи. (Онынъ доклады ман газетанынъ кезекли номеринде таныспага бола-яксыз).

Соьзининъ ызында Амирхан Межитов выпускниклердинъ ата-аналарына, кардаш-ювыкларына сынап куьнлеринде сабырлык тутпага тилек эти. «Сынап куьнлеринде бирер ата-

аналар мектеп капылары янында йыйылып, напасызлык тувдырадылар, – деди ол. – Сол зат выпускниклерди де аварага калдырады, оларга косымша психологиялык авырлык береди. Оннан эсе, шыдамлы болып, сынавлардынъ тийисли дережеде оьтуввин куьтпеге керекпиз».

Амирхан Межитов, «Единая Россия» Савлайроссиялык политикалык партиясыннынъ Ногай район боьлигининъ яваплы секретари болган саялы, кенъесте катнаскан бир неше йолдастарга партия сырасына алынганлары акында шайытла-

малар тапшырды.

Муннан сонъ Патшалык ногай халк саз алатлар оркестрининъ етекшиси Бекмурза Кудайбердиев белгиле ногай композиторы, ДР эм РФ ат казанган маданият куллыкшысы Яхья Кудайбердиевтинъ келеткан 70 йыллыгына аьзирлик коьруув эм бу мереке мен байланыста оьткерилеелк шаралар планы акында хабарлады.

Кенъестинъ «Ногай ДЭП № 29» ОАО организациясыннынъ 2023-нши йылда эткен куллыкларынынъ сырагылары акында» деген экинши соравды ойласув сонынъ етекшисининъ ис аьрекетин бойынша баска якка кетуви мен байланыста кезекли йыйынга коьширилди.

М.ЮНУСОВ.

ПРОЕКТ

Дагестаннынъ янъы баславы

Дагестанда ямагат яклав Штабы «Портрет солдата» деген янъы проекттин яшавга киритувгъ ниети мен ветеранларга сый этувге янъы уйлсин косты. Энди бу проект савлай элимиз бойынша яйылдырылаак, мундай баславлар савлай Россия бойынша ямагат яклав Штаблары-

нынъ аьрекетине киритилеек. Янъыларда Дагестан Аькимбасы Сергей Меликов Штабта болып кетти, мунда ога бир неше проектлерди, сонынъ ишинде «Портрет солдата» проекттин коьрсеттилер.

«Портрет солдата» проекти СВО катнасувшыла-

рыннынъ ювыкларынынъ эм кардаш-тувганларынынъ тиле-клерине негизленген. Аьскершилердинъ суввретлери бирдей стилистикада куллануван портрет кебине айландырылады, оннан сонъ олар уйкен кенъ кумашка (полотно) коьшириледи эм калада реклама щитлеринде, солай ок соцсеттерде ерлестириледи.

М.А.Джемал атындагы художествольк училищесининъ студентлери бу проекtte белсенлик пен катнасадылар. Бу куьнге уьш аьскершилер – СВО еринде Элимизди коршалавда ян берген баьтирлер Нурмагомед Гаджимагомедовтынъ, Тхаро Абатаевтинъ эм Шамиль Магомедовтынъ портретлери туьзилген. Бу портретлердинъ цифровой копиялары 9-ншы май – Уллы Енъуев куьнин байрамшылавага регионнынъ реклама конструкцияларында орын таба-як.

Бизим хабаршы.

КЕСПИЛИ ТЕАТР СТУДИЯСЫ

Балалар уьшин янъы мырсатлар

Дагестанда биринши балалар кеспили театр студиясы ислеп баслады. Регион Оькиметининъ пресс-службасынынъ билдирувви мен, аьли уьшин мундагы куллык техникалык режиминде озгарылады, а дерислер окув йылынынъ басында юритилип басланаяк. Ол Махачкаладагы Максим Горький атындагы республикалык орыс драмтеатрында ашылган. Регион Оькиметининъ Telegram-каналында билдирилгенлей, оны «Маданият» миллет проекти бойынша яраклаганлар.

– Орыс театрында биринши кеспили бала-

лар студиясы ислеп баслады. Буьгун ога озь ягыннан баа берди Дагестаннынъ премьер-министри Абдулмуслим Абдулмуслимов. «Маданият» миллет проектине коьре, кеспили сес эм ярък беруьв алатлар ман яракланган майдан 34 орынга эсапланган. Ол регионнымызда патшалык театрында ашылаяткан биринши кеспили студия, – деп айтылады билдируьвде.

Студияда 17 ясына дейимги балалар оқы-яклар. Дерислерде балалар сценада соьйле-вге эм юруьвге, актерлык усталыгына уйрене-еклер.

РЕСПУБЛИКА БОЙЫНША

Коьтергишлемеге аьр заманда да аьзир

Дагестан ерине Палестинадан келген-лердинъ бириншилери озган йылдынъ караша айында аяк басканлар. Буьгунлерде бизим республикамызда 200 аьдем яшай-

дылар, олар Каспий тенъиздинъ ягасында-гы «Дельфин» тыншаюв базасында орын-ласканлар. Республикамыздынъ етекши-левининъ тапшырмасы ман, олардынъ

яшав-турмыс аьллери онъайлы – исси ас, йылы боьлмелер, сотовый эм Интернет байланыс, балалар уьшин майдан, окув классы. Мунда кеше-куьндиз медициналык пункты, психологлар эм социаллык куллыкшылар ислейдилер.

Палестинадан келгенлерге баьри яктан да коьмек этилинеди. Бизим ногай халкы-мыз да шетте калмайды. Уьстимиздеги йылдынъ навруз айынынъ 24-нши куь-нинде Ногай районнынъ Хатын-кызлар совети палестиншилерге гуманитарлык юк аьзирлейик деген шаькырув этти. Район администрациясы колыннан келген коьмегин этти. Навруз айынынъ 27-нши куьнинде бу гуманитарлык юк «Дельфин» тыншаюв базасына еткерилди. Бизди Дагестан Республикасынынъ Ис эм социаллык оьрленуьв министерствосынынъ ваькили, Новолак районнынъ КЦСОН директоры Диана Гарун кызы Кудаева хош алды. Ол бизди палестин халкы-нынъ ваькиллери мен таныстырды – юри-дический факультетининъ деканы Нурал-дин Мазен ман, врач Баракат Ашераф пан, Юсеф пен. Юсеф эки куьнининъ артында келген. Онынъ айтувы ман, Юсефте уьш увьлы бар, аьлейи орыс миллетли, Кирги-

зиядан. Уйкен увьлы институт битирген, экиншиси Египетте медициналык универ-ситетинде окыйды, уьшиншиси – окув-шы. Турган ерлеринде уйлерин болган, соннан бир зат та калмаган. Аьели Росси-яга куьзде келген, Юсеф япсарда ислейта-ган болган, янъыларда аьели мен косыл-мага амал табылды. Аьр бир инсаннынъ бактысы, тарихи юрув болып бизим юре-клерден оьтеди. Олар Палестинада калган ювыклары уьшин бек кыйланадылар. Тув-ган ерлерин калдырып кетселер де, кый-ынлык туьскенде, олар кайтармыз деген ниет пен яшайдылар.

Балалар – кайдай аьлемет. Ярасык саь-бийлер бизди куьлемсирев мен хош алды-лар. «Атынъ ким? Сага неше яс?» деген соравларга яваплайдылар. Палестинадан келген кардашларымыз Россия Оькимети-не конаксуьерлик уьшин, ногай халкына ярдам уьшин савбол айттылар. Олардынъ айтувы ман, баьри мусылманлар олар-га эс, суьйим, сый этедилер. Биз оларды Ногай районуна конакка келинъиз деп шаькырдык.

Л.АДЖИКОВА,

Ногай район Хатын-кызлар совети-нинъ председателининъ орынбасары.

АЬСКЕРГЕ ШАКЫРУВ

Армияга йол куьтеди ясларды

Быйыл 1-нши апрель куьниннен алып Россия элимиз бойынша аьскерде куллык этувге яслары етискен граждандарды аьскер сыра-сына язлык шаькырув ислери басландылар, эм олар 15-нши июльге дейим юритилеек.

Быйыл 1-нши январьден алып аьскерге шаькырувдынъ яс оьлше-мининъ кадери алдынгы 27 ястан 30 яска дейим коьтерилген. Былтыр август айында сонынъ акында Рос-сия Президенти Владимир Путин законды кабыл эткен. Эндигиси, сол законга коьре, аьскер сырасы-на яслар 18 ясыннан 30 ясына дей-им куллык этувге шаькыртыла-як. Сол ок заманда 2024-нши йыл-дынъ 1-нши январине дейим 27 ясына толган граждандар аьскер-ге шаькыртылмаклар. Аьскер сырасында куллык этув болжалы алдынгы кебинде – 1 йыл.

Быйыл да армия сырасында куллык этеек призывниклер согыс аьрекетин юритилип турган спец-операция ерине йиберилмееклер.

Соннынъ акында официаллы кепте билдирилген. «Призывниклерди эм олардынъ ата-аналарын пара-хатландырмага суьемен: аьскер сырасына шаькыртылган граж-данлар спецоперация юритиле-таган ерлерге йиберилмееклер», – деген Россия Савьтлы куьшлер Генштабынынъ Бас уйгынлав-мобилизациялык управлениеси-нинъ етекшиси генерал полковник Евгений Бурдинский.

Тарумов эм Ногай районла-рыннынъ аьскер комиссары Алек-сандр Мельников быйыл язлыкта армияга неше яслар шаькыртыла-гы акында берилген соравымызга сонынъ акында бираз кери билди-рилеек.

М.ЮНУСОВ.

КАСПИЙ ЯГА КЛАСТЕРИ

Путин Дагестанда туристлер саны артувын белгилеген

Каспий ягаларын оьрлентувь бойынша планлар акында Сергей Меликовтын докладыннан сонь, Президент Каспийди «оьрлентпеге тийисли бек аьрув ер» деп белгилеген.

Курорттын проекти аьзирленген эм беркитилген: аьлиги заманга келисли конак уйлер, парклары эм сав аьелге юбанув ерлери болган 6,5 шакрымга созылган оньайлы кепте коьркендирилген ягалар.

Келекте курылаак курорт пан 17 компаниялар кызыксынып баслаганлар. Олар объектлер концепцияларын аьзирлеп битирдилер эм соларга коьре 8 мын аьдемлерге ис орынлары туьзилеак эм 2030-ншы йылга 700 мынга ювык туристлер регионга келтирилеак.

2030-ншы йылга бюджет кырыннан киргистилеак инвестициялар оьлшеми 70 миллиард маьнет акшага етисеак. КАВ-КАЗ.РФ компаниясы регион ман бирге инженер эм коьлик инфраструктурасын туьзеак, ямагат ерлерин коьркендирилеак.

2027-нши йылда курорт ашылмага каралады, 2030-ншы йылга – сонь курулысы тамамланып, ол толы кебинде кулланувга берилеак.

«Биз бу проектке бек сенемиз. Каспийдинь ягалары йылы ава шакарлары, эрекке созылган кумлы пляжлары ман белгили. Сол ок заманда бу потенциал, Кара эм Азов тенгизлери мен тенгестирсек, буьгунлерге кулланылмай турады, тенгиз ягаларында уйкен заманга келисли комплекслер йок, тек соны ман бирге республикада туризмнинь туьрли: тарих-маданият, спорт, гастроном эм этнографиялык кеплери бек коьп оьлшемде йыйыстырылган», – деген Сергей Меликов.

Каспий тенгиз ягасынынь кластерин курув бойынша йогарьда белгиленген проект тек Дагестанда туризм тармагын оьрлентип калмай, солай ок регионнынь экономикасына да коьп миллиард маьнет акша оьлшеми болган инвестицияларды келтиреак, 8 мынга ювык янгы ис орынларды туьзеак. Оннан баскалай, Каспий тенгизининь ягалары бек оньайлы эм ыспайы болып, таньмастай туьрленеак, мунда коьп тыншаюв ерлери, конак уйлер, спорт объектлери курылаак, республикага туьрли регионлардан эм шет элдерден де коьп туристлер эм конаклар келеклер.

М.ЮНУСОВ.

ОБЗ ОЙЫН АЙТАДЫ

Регион экономикасын оьрлентувьге йол

Бес тенгизлер (Балтийский, Азовский, Кара тенгиз, Каспий эм Японский) эм Байкал коьли РФ Президентининь – эс каратувынынь бас орындында. Соны ман байланыста оннынь басшылавы ман кенбес озгарылып, туризм индустриясын оьрлентувь акында соьз юритилди. «Бес тенгиз эм Байкал коьли» деген уйкен оьлшемли федераллык проект кабыл этилинип алынды. Ол элимиздинь тогыз регионларында 2030-ншы йылга дейим янгы тенгиз курортларын эм тыншаюв уьшин инфраструктура туьзбеге амал берек. Президенттинь белгилеви мен, коьлик тармагын эм баска инфраструктурады оьрлендирмеге тийисли.

Каспий тенгизи ягасындагы кластер – йогарьда белгиленген уйкен федераллык проектнинь кесеги. Кластердинь биринши объектлерининь курылысы 2025-нши йылда басланмага каралады.

Дагестан Аькимбасы Сергей Меликов белгилегенлей, салынаак курорттынь проекти туьзилген эм беркитилген. Ол – Каспий тенгизи ягалары бойы 6,5 шакрым

рым ерде касында аьлиги аьллерге келисли парклар эм ял алув ерлери болган гостиницалар. Дагестаннынь бай табият калымжасын эм маданият туьрлигин эсапка алып, проект республикамызда туризм тармагыннынь оьрленувине уйкен себеплигин тийгистеак. Туризм – ол тек келим булагы болып калмай, маданият асабалыгын саклавын, социаллык тармагыннынь оьрленувининь эм экономикалык балансты яклавдын амалы да болады. Ол – янгы ис орынлар туьзилувине себеплигин тийгистеди, киши эм орта бизнесин оьрлентувьге эп туьзеди, регионнынь экономикасын беркитуьвге демевлик этеди.

Соны ман, Дагестан еринде 14,5 мын аьдемге эсапланган 28 гостиницалар салынаак, порт эм аэропорт, темир йол станцияларында янгы конструкциялар эм янгы автойоллар курылаак. Сырагысында – туристлер уьшин оньайлы аьллер, янгы ис орынлар эм элимиздинь экономикасыннынь оьрленувине.

Л.УРАЗАЕВА.

СЫЙЛЫ ЕРДЕСИМИЗ

Сулыплы етекши, тань аьдем эди

Аьр бир аьдемнинь яшавы Кудай ман бу дуньяга энгенде ок маньлайына язылган деп айтадылар. Солай, йогарьдан берген оьмирди яшаймыз, аьдемлер мен катысамыз, ой-ниетимизге етейик деп бактымызды суьремиз. Аьдем дуньядан кешсе де, дуньяга энсе де, заман тез оьтеди. Соьйтип, арамыздан бирге ислеген ис йолдасымыз, коьплеген йыллар Ногай районы бойынша Россия ОМВД боьлигин етекшилеген, ызгы йылларда ветеранлар Советининь председатели Баймагомед Амин увьлы Ярлыкапов кенетнен дуньядан кешкенли айдан озды. Кайбиримиздинь юрегимизде, янымызда сол йойым кайгылы болганын аьлиге дейим сеземиз.

Баймагомед Амин увьлы правосаклав органларына ислемеге келгени бек дурыс сайлав болган. Сол ис йыллары ишинде оннынь билими, куллыксуьерлиги, аьдиллиги, намыслыгы эм эр кисиге тийисли касиетлери баьрисине де коьринип турды. Оьз исине яваплылык пан каравы, керек ерде дурыс карар алувы, кайдай аьлде калса да, аьдилликти биринши орынга салувы бизим куллыкшыларга кайдай ийги коьрим болды. Кырк йылга ювык заманын Баймагомед Амин увьлы Ярлыкапов иш ислер тармагы ман байланыстырды, сол йылларда коьп аьдемлерге бек ийги насихатшы, коьмекши болды. Баймагомед Ярлыкапов сулыплы етекши, тань аьдем эди. Оьзининь билгенин ясларга аямай берип, коьплегенлерди полиция куллыкшысыннынь авыр исине уйретти. Кайсы аьллерде де ога болмага туьсти, ойламай, баьри затты да шекпей, Баймагомед Амин увьлы бир зат та этпейтаган эди. Эм алган карары дурыс болып шыгатаган эди.

Коьп ерлерде уьстинликли иследи Баймагомед Амин увьлы Ярлыкапов – Ногай район иш ислер боьлигинде участковый-уполномоченный, прокуратура следователи, ОВД службаларыннынь куллыкшысы. 1997-нши йыл бажарымлы специалист Махачкала ДР УСБ боьлигининь оперуполномоченный болып ислеп баслайды, соньында боьлик етекшисининь биринши орынбасары болып куллык этеди. Баймагомед Амин увьлы коьплеген йыллар Дагестан Республикасыннынь иш ислер министрствосында байыр составы ман ислев бойынша боьликтинь етекшиси болды, министрдинь орынбасарыннынь куллыгын юритти. Оьз билимин арттырар ниет пен Баймагомед Ярлыкапов Дагестан Республикасыннынь Патшалык университетининь юридический факультетин битирген. 1999-ншы йылда ол карак туьркимлерге карсы согысуварда да катнасып, йигитлерше оьзин коьрсеткен. Бар сондай инсанлар, олар биринши орынга оьзлерининь йогары кеспиле касиетлерин, аьдемшилик парызларын саладылар, сол касиетлерди кыйынлык туьскенде кулланадылар. Баймагомед Ярлыкапов сондай инсанлардан эди. Ол оьзининь эткен баьтирлиги акында соьйлеп турмайтаган эди, ама оннынь юрегинде, эсинде сол куьнлер дайымларга сакланып турган. 1999-ншы йыл Баймагомед Амин увьлы ДР УСБ боьлигинде оперуполномоченный болып ислейтаган эди. Дагестанга кыйынлык туьскенде, УСБ куллыкшылары биринши болып сол хабарды эситтилер, бирдей болып, явды токтатпага аьзир экенин билдирдилер. Солардын арасында Баймагомед Ярлыкапов та бар эди. Сол куьнлер акында сораганда, Баймагомед Амин увьлы, коьзлери куьнйртленип, соьйлемей калатаган эди, оннынь коьз алдына сол канлы кешелер, янган куьнлер келетан болган. Ян йолдасы Эльмирады балалар ман Терекли-Мектебке йибери, оьзи согыспага кеткен. Аьлейи коьп сораулар бермейтаган болган эрине, куллыгы кыйын экенин

аньлап, ога аьр заманда да алал ян йолдас болган. Уйге келип, Баймагомед Ахты районына узак командировкага кетти деп айткан. Баслап УСБ куллыкшыларын Кадар, сонь Новолак зоналарына таслаган.

– Согыс басланганда, биз Дагестан Республикасыннынь йыйылма отрядларыннынь сырасында Кадар зонасына йолландык. Бирев де сол куьнлерде ойламаган, аьллер сондай кыйынлы деп. Тек сол исси сары тамбыз куьнлеринде куьллелерден мукаят та ялады еримиз. Кайдай аьллерде де болдык, ама Дагестан оьзин сол куьнлерде йигитлерше коьрсетти, дагестанлылар республикамыздын бойсынмасыгын, намысын коршалап болды. Сол оьзгерислерде Ногай районнын эки аьдем катнасты – мен эм военкор Эльмира Кожаева. Юка хатын йигерлик пен сол заман оьзининь журналист борышын толтырды, – деп эсине алатаган эди Баймагомед Амин увьлы.

Сол заманда коьрсеткен йигитлиги уьшин Россия Президенти Владимир Путиннинь Указы ман Баймагомед Ярлыкапов «За отличие в охране общественного порядка», «10 лет разгрома международных формирований», «20 лет разгрома международных формирований» медальлери мен савгаланган.

Иш ислер тармагы ман оьз бактысын дайымларга байланыстырган етекшимиз Баймагомед Ярлыкапов «Россия МВД сыйлы куллыкшысы», 1-нши классыннынь специалности болган, «За отличие в охране общественного порядка», «За верность долгу», «За ратную доблесть», «За службу на Северном Кавказе», «За отличную службу в МВД» эм сондай коьплеген баргыларга тийисли болган. Оннынь Сый грамоталары, Разылык хатлары, орденлери, медальлери, омырав белгилери билимди эм намыслы Россия офицери элимиз, республикамыз, районьмыз оьрленсин деп коьп куллык эткенин шайытлайдылар. Ол аьлейи Эльмира Будахан кызы ман (яткан ери ярк болсын) уьш бала тербияладылар, кызы Зейнаб эм увьлы Казий ата йолын алып, правосаклав органлары ман бактысын байладылар. Марина Баймагомед кызы экономист кесписин байырлады. Биз Ярлыкаповлардын аьелине, кардаш-туьвганларына сондай кайгы ман байланыста бассавлык йораймыз, сизи мен бирге экенимизди айтамыз.

Болган эди. Бу соьзлерди Баймагомед Ярлыкаповтын акында айтпага кыйынлы. Ол дайым бизим юреклеримизде, эсимизде яркын эскерувь болып калаак. Яткан ери ярк болсын.

Ногай районы бойынша Россия ОМВД ветеранлары эм куллыкшылары.

Киели Ораза айында Элимизди коршалавшы йигитлеримизге

Бизим Ногай районуннан йигитлер, савлай Россиядын халкларынын увылларындай болып, эки йылдан бери Украина еринде озгарылаган спецоперация барысында аскерлик борышларын намыслы толтырадылар. Олар, элимиз Россиядын бойсымасыгы эм бизим тынышлы яшавымыз ушин оззлеринин ден савлыгын эм яшавын сынавага салып, неонацизм мен куьреседилер. СВО катнасувшыларынын акында каьр шекпеге эм олардын кыйынлы куьнлерин бир аз болса да, колымыздан келген шаклы енйил этпеге шалысув – бизим борышымыз.

Бу куьнлерде Ногай районунда «Киели Ораза айында йигитлеримизге авызашарга» деген акциясы оьтеди, оны «Дуньядын ногайлары» ватсап куьби бардырады. Азыкларды СВО озып турган еринде аскер борышларын толтырайткан йигитлеримизге элтеп еткеруьвине бу йол «Шоыл тавысы» республикалык газетасы да косылды. Мунан алдын, навруз айынын 14-нши

куьнинде, Ногай районуннан Херсон областинде нацистлерге карсы турган согыс спецоперациясынын катнасувшыларына азыклар йиберилды. Бу йол Запорожье областинин Токмак эм Васильевка калаларына карап йол алмага карар алынды. Сол яктарда эр борышын Дагестан Республикасынын Ногай районунда, Ставрополь крайынын Нефтекумск районунда, Шешен Республикасынын Шелковской районунда тувган йигитлер толтырадылар.

Кайдай кыйын аялларда де мусулманлар оззинин дин йорыкларын тутпага шалысадылар. Биз баьримиз де, боьтен де кыйналган заманларда, Кудайымыздан тилеклер тилеймиз. Сога коьре, бизим йигитлер яв ман каты куьрес юритселер де, киели айда ораза тутадылар. Ногай эм Нефтекумск районларынын ногай хатынлары СВО катнасувшыларына туьрли даьмли ногай миллет аслар асып, таьтли зияпетлер писирип, боьреклер, катлама, туьрли ынькалларды, какланган эм

асылган этлер, тузланган ясылшалар, компотлар эм коьп баска затларды аьзирлеп, юма сайын йибередилер. Оларга кыйын экенин биз аьруьв аьлаймыз. Бу ислер мен «Дунья ногайлары» куьбинин башшысы Эльвира Бекмурзаева етекшилейди. Биз бу бек аьлемет, тань, СВО катнасувшыларына карындас болган хатын акында газетамыздын бетлеринде неше де язганмыз. Эльвира согысувлар ерине коьп кайта азыклар эм баска керекли затлары болган посылкалар йиберген.

Бу йол акцияда Нефтекумск районунун Тукуй-Мектеб эм Коьсыл авылларынын яшавшылары да белсенли катнастылар.

Аскер аьрекетшилери эм Эльвира Бекмурзаева оз разылык соьзлерин Тукуй-Мектеб авылынын орыс тил эм адабият окытувшысы Рабият Оразмуханбетовна Телековага эм Фатима Алибиевна Отовалиевага карагадылар. Бу хатынлар СВО барысында аскерлик борышларын толтырган йигитлеримизди коьтергишлев ушин

акша йыйнав исин уйгынлаганлар. Бу баслав ювык аьдем акында каьр шегуьвдинь уьлгиси экени бир шекленуьв де тувдырмайды. Олар, бизим йигитлер кайдай кыйынлы

– «Дунья ногайлары» куьбине мен озган йыл косылдым. Аьр ай сайын эм юма куьнлер пенсияман бир аз акша йиберегаган эдим. Куьпке кирген сонь, бизим йигитлерге

ктар ман йольгатаганын аьглап, колтыклав ушин акша йыйнауды уйгынлап, СВО катнасувшыларына коьмек колын созганлар.

Йигитлеримизге азыклар йыйнав исинде Ногай районунун Калинин эм Ленинаул авылларынын мектеплери де ортакшылык эттилер. Окытувшылар СВО катнасувшыларына гуманитарлык ярдамын алув Бирлик координационлык орталыгына таьтли зияпетлер, миллет ногай аслар эм балалардан хатлар болган посылкалар аькелдилер.

Ак ниетли иске Коьсыл авылынан «Дунья ногайлары» куьбинин энь де белсенли катнасувшысы Сеетхан Тойгельдиевна Шураева да косылды. Ол аьли тийисли тыншаювда, кыскааклы 36 йыл узагын да Зункарь авылынын мектебинде география эм биология окув сабакларынын окытувшысы болып ислеген.

не керек экенин эм мен оларга кайдай ярдам этпеге болягымды билдим. Коьп видеолар карап, окоп майшырактар ясап уйьрендим. Оларды СВО озып турган ерге йиберектен алдын, озым тергеп карайтаган эдим. Сонь Нуржамал Кошетова ман Сеперали Аджигабулов косылдылар. Биринши кере уйькен посылкалар уьстимиздеги 2024-нши йылдын уьыт айынын 21-нши куьнинде йибердик. Феруза Одекова («Дунья ногайлары» куьбинин катнасувшысы), меним алдынгы ис йоддасларым Татьяна Аджигабулова, Зульфия Таушева, Маринат Оденязова, социаллык тармагынын куьлыкшысы Зульфия Кочкаева гуманитарлык ярдамын аьзирлеуде эм ерлестирип салууда уйькен коьмек эттилер, – деди Сеетхан Шураева.

Бу исте Тукуй-Мектеб авыл китапханасы да шетте калмады.

СВО КАТНАСУВШЫЛАРЫНА ЯРДАМ

– Бизим белсен катнасувшыларымыз Аловхан Эдельбаева, Сакинат Дербишева, Кайтархан Койлакаева, Гульмира Абдулхалыкова, Зухра Бакрадинова, Зулфия Эдельбаева яшавшылар ман бирге уйкен куллык эттилер. Олар СВО катнасувшыларына посылкалар йыйдылар, кешеси-кундызи мен туурли азыктар писирдилер. Бизде бир-бирине тирев болган сондай адемлер бар экенине оьктемсиймен. Кудай эткен яхшылыкларын оларга мынъ кабат этип кайтарсын, – деди китапхана заведующий Фатима Аджимуллаева.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынын журналистлери де катлама, таьтли зияпетлер, боьреклер, ногай оьтпек писирип, посылкалар йыйналатан орталыкка аькелдилер. Журналистлер аькелген азыктарын оьзлери ерлестирип, аьр биревге баьри зат та тенъ етин деп уйкен кутыктарга салдылар.

Посылкалар айкал коьп болган себептен, газель эм аьли де бир кишкей коьлик йибереге токтасылды.

Коясыл авыл яшавшысы Равиль Карагулов Бабаюрт районуннан посылкаларды аькелмеге коьмек эткен эм бугуьн биринши кере гуманитарлык ярдамын СВО катнасувшыларына еткермеге йол шыкты. Ол согыс оьзгерислеринин катнасувшысы болган, сога коьре аьскер аьрекетшилери не зат керек болатаны биледи. Равиль Карагулов 1999-2000-нши йылларда Шешен ериндеги согыс оьзгерислерде, сонъ Цхинвалде болган. Бу куьн болса, ол гуманитарлык ярдамын бизим йигитлерге еткерувде ортакшылык этти. Солай ок посылкаларды йибериувди уйгынлавада Ногай район Депутатлар Йыйыныннын председатели Рустам Байманбетов эм дайымлык негизинде куллык этетаган депутат Амирбек Арунов катнастылар. Рустам Байманбетов оьзинин коьлигин берди, Амирбек Арунов Запорожье областиндеги Васильевка каласына гуманитарлык ярдамы элтемеге бараяк болды. Олар ман бирге мен де, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынын бас редакторы Эльмира Кожаяева, йол шыктым.

Навруз айынын 21-нши куьнинде Терекли-Мектеб авылын-

кирдик. Онда мен «Дунья ногайлары» ватсап куьбинин катнасувшылары ман, аьскер аьрекетшилере колыннан келген коьмегин этетаган, танъ юрекли адемлер мен таныстым. Терекли-Мектеб авылыннан Запорожье областинин Васильевка каласына дейим – 1300 шақырым, бир ерде де токтамай, азыктарды ерине еткерув керек. Экинши коьликте Равильдин касында СВО катнасувшысы Арсен Атангулов та барды, онын иниси – алдышылыкта.

Сав кеше эки коьлик токтамай ниетленген ерине карап барды. Экинши куьн танъ аткан мезгилде, биз Запорожье областине кирдик. Йолда биз бийдай шыгып келяткан ясыл тогайларды коьрдик. Бу ызанларга караганда, бизим районнын коькыска толган, пленкалардан тазаланмаган ерлери эске келеди. Кырларды тенълестиргенде, согыс спецоперация Запорожье еринде тувыл, Ногай районунда оьткендей болады.

– Ерди аяп кулланув керек, бакша шашаганлар бир куьн мен яшайдылар. «Меннен сонъ не суьйсе болсын», – дегендей болып, олар ислейдилер. Соьйтип аявсыз куллансак, ер емислер беруьвин коьр, – дейди Амирхан Арунов.

Мариупольга кирип, биз аьлетке калдык: бек коьп шарлаклы уйлер салынагыр, курувшылар олардын устинде кумырскалардай болып, аьрекетлейдилер. Тынышлы эм кавыфсыз яшавга адемлер кайтадылар. Бу зат Россия оьзинин коршалавы астына Запорожье областин, оьз кардаш халкын дайымларга алганы акында айтады. Олар да Россия ман бирге экенине бек суьйиндилер.

Йолда биз СВО тарихинде энъ де узун согыс оьзгерислер болган Азовстальдинъ бузылган меканларынын шақырымдай узунлыгы болган темирлеринин сыдыраларын коьрдик. Кайдай бир де берилмеектей Азовстальди де бизим Россиядын увыллары алмага куьшкват таптылар.

Мариупольде бизди аьскер аьрекетчиси, Нефтекумск каласында тувган Алим Сейдахметов йолыкты. Ол мундагы йигитлерге посылкаларды аькетти. Алим ас аьзирлеп, йиберген тетейлерге, аналарга эм

сы 1784-нши йыл курулган, онын да оьзинин кызыклы тарихи бар. Запорожский Сечинин архивинин XVIII оьмиринин ортасындагы документлериннен белгили болганлай, Токмак йылгадын ягасында балык ыслайтаган эм анышлайтаган казаклардын уйлери болган. Олардын янында йылдын бир шақларында крым татарлар, эрмелилер эм ногайлар кой отарлары ман токтаганлар. Бу куьнлерде болса бизим халктынъ ваькиллери Токмактынъ ерин украин аьскерлеринен саклайдылар.

Токмак каласынын ери Запорожье областиндегиндей ясыл тувыл эди. Бу каладагы аьлдер тынышлай яшавга усамайды. Кайда карасанъ да, юректи ашыткан эм коьнйлиди мунълы эткен затлар. Мунда Украина ериннен артиллерия снарядлары тез-тез келеди. Бу калада бизди ердеслеримиз, бизим улъы элимиздинъ туурли регионларыннан аьскер аьрекетчилери карап туры эдилер. Онлаган блок-постларды оьтпип, биз аьскерчилерге еттик. Олар бизди оьзлери токтаган, бузылган меканга аькелдилер, мунда айкал куьшли атыслар болганы коьринеди.

Аста-акырын йигитлеримиз йыйылдылар – Шешен Республикасынын Шелков районунин Каршыга авылыннан Уланбек Кенжекаев, Коби авылыннан Сейпула Нурлубаев, Дагестаннын Ногай районунин Терекли-Мектеб авылыннан Амирхан Атангулов, Куьнбаттардан Кайтарбек Акмурзаев, Червленные – Бурундын Алавадин Тенгизбаев. Олар бир-бирин «Дунья ногайлары» ватсап куьбинин куллыгы аркалы тапканлар. Мунда Нариман авылыннан Курман-Али Менлибаев те бар. Ол 2023-нши йыл СВО-га оьз эрки мен кеткен, аьли 291-нши мотострелковий батальонунда куллык этеди.

Мен, «Дунья ногайлары» куьбинин катнасувшылары эм «Дагестан» Этномедиахолдинг» етекчиси Арсен Юсуповтынъ, «Шоьл тавысы» газетасынын редакциясыннын куллыкшылары атыннан Аталыкты коршалавда эткен ислери уьшин бу эр кисилерге разылыгымды билдирдим эм уйге аман-эсен Еньув мен кайтканларын йорадым.

Госдума депутаты Султан Хам-

тилек салды.

– Баьрине де уйкен салам айтамыз. Хатынлар бизге даьмли аслар йиберип, бизим акымызда каьр шегетаганларын эм эслеринде саклайтаганын билдирдилер. Эльвирага да уйкен разылык, ол болмаса, биз бир-биримиз акында билмеек эдик. Ногай район яшавшыларына уйге тек Еньув мен кайтармыз деп айтапа суьемиз, – деди Уланбек Кенжекаев.

Рустам Байманбетов атыннан Амирбек Арунов та Аталыкты коршалаганлары уьшин йигитлерге уйкен савбол айтып, уйден мундай посылкалар аьли де коьп келегин билдирди.

СВО катнасувшылары акында макалалар болган «Шоьл тавысы» газетамыздын номерлерин йигитлерге пайладым эм Ботлихте болган оьзгерислер акында оьз китабимди савкатладым. Сонъ биз Васильевка каласына йол алдык, Токмак пан онын арасында – 45 шақырым.

Васильевка Каховский сув сакланатаган ердинъ янында орынласкан. Муннан Энергодарга, Мелитопольге эм Крымга карап – тувра йол. Тагы да Москва – Симферополь коьлик трассасы эм темир йол бар. Ер-ерде кумга толган каплар ман ясырынып атпага болган ерлер, онлаган савытсадакы адемлер, КПШ-га ювык янаскан сайын куьшли тергейдилер эм саклашылар коьп расадылар. Тек озган йылда мунда урыслар болган. Украина яктан оьзлеринин ердеслерине карап атканлар. Бузылган бес шарлаклы уйлер – ол снарядларынын келип туьсуьвинин сырагысы. Блок-постлардынъ биринде эки кере атыстынъ сеси эситилди. Сонынъ уьшин бизге каланын ортасына карап коьликти куьшли айдап кетпеге маслагат бердилер.

Васильевкада бизди Сары-Су авылында тувган, боьлик командиринин исин бардырган Саидсалим Юлманбетов йолыкты. Ол бизди баска йигитлер бар ерге элтеди. Мунда биз Сырт Кавказдынъ баьри регионларыннан аьскер аьрекетчилерин коьрдик. Нариман авылыннан Руслан Абдулбариев те бизге янасты. Ол оьзинин иниси мен бирге толы болмаган мобилизация бойынша 2022-нши йыл СВО озып турган ерге кеткен. Озган йылдынъ февраль айында «Орден святого Геор-

гия 4 степени» ордени мен савгаланган. Яраланганда, уйине кыска болжаллы тыншаовга барып, биринши кере Саня кызын коьрген. Бала атасы СВО озып турган ерде аьскер борышларын толтырып юрген заманда тувган. Руслан СВО-га келген биринши куьннен алып, инисинин касында эди. Тек аьли олар бир ерде тувыл.

Бизим баска ердесимиз – Руслан Кельдимуратов мобилизация басланган биринши айдан алып бу куьнге дейим Запорожье областинин еринде аьрекетлейди. Ол – взвод командири. Руслан Кельдимуратов «Участник СВО» эм «Георгиевский крест IV степени» медальери мен савгаланган. Озган йылдынъ яз айларында яраланып, Феодосия эм Моздоктынъ госпитальлеринде эмленген. Аьскер исин юритуьвде сулыбы уьшин, оны взвод командири этип беркиткенлер. Аьли ол – Краснодар крайында окув командировкада.

Саидсалим Юлманбетов эм Руслан Абдулбариев узак, тыныш болмаган йолды оьтпип келген уьшин бизге разылыгын билдирдилер, район яшавшыларына эм «Дунья ногайлар» куьбинин катнасувшыларына салам айттылар.

Йигитлеримиз бен хабарласып, биз комендант саьати басланганша йолга туьсек, яхшы болягын айттык. Олар бизи мен калага киретан ерге дейим бардылар, аманлашып, бизге колларын булгадылар. Сол оьзгерис меним юрегиме кирип калды, мага бу ер эки – тынышлык эм согыс дуньялары коьсылып – айырылатан ердей болып сезилди.

«Шоьл тавысы» редакциясыннын атыннан Запорожье областине командировкага баруьвумызда коьтергишлев этип, коьликлеримизди бензин мен аьжэтсизлегени уьшин Ногай район Социаллык фондунин етекчиси Мадина Абдулалимовага, Ногай орманшылык куллыкшыларына эм етекчиси Феруза Дикиновага, «Азалия» туькенинин иеси Арсен Култаевке эм Ногай район администрациясыннын финанслар боьлигинин начальнигинин орынбасары Зухра Адиевага савбол айтаман.

Э.КОЖАЕВА.

Суьврете: СВО

катнасувшылары Э.Кожаяева ман, посылкалар аьзирлеп мезгили.

нан посылкаларга толы эки коьлик СВО озып турган ерге карап шыкты. Ногай районуннан биз Ставрополь крайынын Нефтекум районуна да

карындаларга уйкен савбол айтты. Ол ногай миллет аслары тувган уйди эске аькелетанын белгиледи.

Биз бараяткан Токмак кала-

заев меним посылкалар ман СВО озып турган ерге кетегимди эситип, йигитлерге исси саламын йиберип, керек зат болса, билдирмеге

ЯРЫКЛАНДЫРУВШЫ, ШАИР
М.КУРМАНАЛИЕВКЕ – 130 ЙЫЛ

Ол бириншилерден болган

Быйыл халкымыздын белгилери увулы, ярыкландырувшы, окутувшы эм шаир Муса Курманалиев увулы Курманалиев тувганлы 130 йыл толады. Биз, ногайлар, ол не ягыннан да бириншилерден болган эм болып калмага керек деп айтпага борышлымыз. Онын сав яшав аьрекети, арымай-талмай юрисининь баскаьри – ногай халкынынь наданлыгын тайдырув, онын билим эм маданият дережесин йогары коьтеруув, ногай балаларына билим беруув, ямагаттын ань-акыл ань-ламын оьстируув. Сондай алап исти ол оьзининь яшав йолы этип сайлаган эм хыйлы уьстинликлерге етискен. Соны халкымыз энди гиси коьреди эм биледи.

Бизим Ногай шоьллигинде совет мектеблери 1920-ншы йыллардан сонь куллык этип баслаганлар. Архив материалларына коьре, 10 баслангыш мектеблерде, 9 ликбезлерде 23 окутувшы 229 балаларды окутканлар. Сол аз деген окутувшылардын хыйлысы аьпендилер, араб тилин билетаган моллалар болганлар. Айтпага, Ставрополь губерниясынн алдынгысы Оймавгт авылында белгилери Сеит-аьпендининь колында Кара-Тобье авылдан Муса Курманалиев, Зеид Кайбалиев, Ногман Колдасов, Мустафа Саадинов, Сеит-аьпендининь оьзининь увулы Умаргазы (соньнда аьели мен Кумлы авылга коьшкен эм мундагы мектебте балаларды ногай тилинде окуткан. Ол да М.Курманалиев пен бирге бир неше ногай китаплерин шыгарууда катнасканы белгилери) окуганлар. Оннан соньгы совет мектеблеринде биринши окутувшылар эсабында Кара-Тобье авылында Муса Курманалиев, Зеид Кайбалиев, Апрам-Тобье авылында Мустафа Саадинов куллык эткенлер.

1920-ншы йыллардын ызында Муса Курманалиев эм Абдулхамид Джанибеков латин элиптери негизинде биринши ногай алфавитин туьзедилер, орфография сводын шыгарадылар. Айтылган куллыклардан сонь, ногай тилин-

де биринши китаплерди баспалайдылар. Айтпага, шаир Муса Курманалиев 1931-нши йыл «Балалар уьшин заман йырлары» деген ятлавлар йыйынтыгын баспадан шыгарган. Оннан сонь, «Булытлар шашылдылар», «Болат улы Баьтирбек», «Канатланган юрек», «Шоьл тавысы» деп аталган ятлавлар йыйынтыклары дунья ярыгын коьрген. Тувган ана тилимиз акында ол мунавдай сыдырларын язган:

*Тувган тилим,
Сенсинь меним –
Атам, анам
Соьйлеген тил.
Сен уьйретип,
Мен уьйренип,
Бердинь билим,
Ана тилим!*

***

*Сенде тувдым, сенде оьстим,
Сен сакладынь оьзимди.
Сенде билдим, сенде*

коьрдим...

*Ярык эттинь коьзимди.
Сен анамсын, Тувган элим,
Бердинь яшав, эркинди.
Кимлер суьймес? Суьедилер
Тувган элин аьр ким де.*

Муса Курманалиев яшавынн ызгы такыйкасына дейим ата юртын, онын топырагын суьйген, аявлаган эм ога белсен куллык эткен. Ана ерин таули этип суьйгени эм билгени мине бу сыдыраларында коьринеди:

*Ай, Ер сен, ай, Ер сен,
Баьри заттынь анасы.
Сен уьстиньде
Туьрли оьсимликлер баьри:
Аьдем, айван,
Ян-янувар аьр бири.*

Ногай халкынынь аьр бир кызына эм улына айтпага боламыз: Муса Курманалиевке усап, оьз халкымыздын патриоты, оны аньлавшы эм оны суьювши болынынь деп. Бар бизге, ногайларга, кимнен коьрим алмага эм кимди ызламага, кимге усамага! Олардын бириси быйыл 15-нши март куьнинде тувганлы 130 йыл толмага болак сыйлы Муса Курманалиев-агайымыз: ярыкландырувшымыз, окутувшымыз эм шаиримиз. Онын халкы уьшин салган куьши мине бу куьнлерде де оьз куватын эм абырайын йоймаган эм соны бизге, ногайларга, аьр куьн сайын билуув эм тутув керек. Бу куьнлерде баьри де ногайлар яшайтаган муьйислерде оьктем болып, басымызды йогары коьтерип онын акында айтамыз:

*Ногайдын бар уьш йигити:
Басы Абдулхамид*

Джанибеков,

*Сонь Муса Курманалиев,
Эм де Зеид Кайбалиев.
Халк оларды мутпаяк!
Саклай дайым эсинде.
Олардын атын айта
Оьктем болып бу куьнде!*

АНВАРБЕК КУЛТАЕВ.

БАЙ ЯРАТУВШЫЛЫК

Ногай халкынынь элгезери

Сраждин Батыровтын яшавы – яркын юлдыздай болып, ярасык ыз калдырган яратувшылык. Ким биледи, буьгунлерде турган болса, халкымыздын данькы мынь кереге аркан болар эди. Онын ясаган суьвретлерининь кайбириси – айырым бакты. Мен, оьзимнинь ясав саниятын йогары кеспиле инсанлардай болып аньламайтаганымды билсем де, сол картиналар ман сукланаман. Олар бизди ойландырмай болмайдылар. Оьзим шаир болганга, мага онын шаирлик дуньясы бек ювык болып тиеди. Ятлавларында уйкен маьнели сыдырлар юректи эм сукландырады, эм авыртады.

Сраждин Батыров (суьвретте) халкы уьшин яшаган. 1974-нши йыл ол булай язады: «Айтарман ма кишкей халкым-

нын фольклорына, этнографиясына каратылган уллы суьйним акында? Аьли де коьп зат излестирилмеген, билиммеген. Меним сокпагым кайда аькелер, боларма экен ол халкымынынь бай аьвелгисин саклаган баьри буршавлардан, тоьбелерден, кая-

лардан оьбит?».

– Элгезер, сен бизден баскаланып, туьрли законлар ман яшадын, Сен оьзиньди халкынга кызганмай бермеге ынжыммайтаган эдинь. Сен бир исти де соньга калдырмайтаган эдинь. Сога коьре болар, кыска яшавыньда Сен коьп куллык этпеге уьлгирдинь. Сога коьре болар, бизге оьз халкына куллык этуьдинь коьрими болып, Сен эрте кешип кеттинь дуньядан. Сен бизге куьнали деген сезимди эм йойымнынь толтырылмаслыгын калдырдын. Кеш бизди, Сраждин, – деп оькениш пен язган ога белгилери художник Татьяна Петенина.

Сраждин дайым бизим арамызда. Сол зат дайымларга.

Г.БЕКМУРАТОВА,

Россия Язувшылар союзынынь агзасы.

СРАЖДИН БАТЫРОВ

Туьс

*Мисли кустай сулайып коьк арада,
Дуьл-дуьл атым талпынады йогарга.
Шет-кыйырсыз ясылланган яй шоьлде
Болды карав уьмитимди излевде.
Шат шырайлы коьгел булыт яйылган,
Куьн ашыгы савьле берип шашылган,
Куслар зарнап, саз давазы шынь берди,
Бала кийик ана суьтин эмледи.
Дуьл-дуьл атым майтак бастан ыргыды,
Кызыл отлы оьрис якка ымлады.
Ер босады, сувык тынык бой алды,
Кайгыраман, коьнгиллери босады.
Атымды мен ян бетиннен кагаман,
Ымтыламан, тек адалап ушаман.
Кайсы ерге тез кереги барма экен?
Дунья даьвлет, эби онынь не экен?
Сейир кезуув дуьв басыма ой салды,
Гуьрилдеген кара булыт авланды.
Айындырык отлы оклар таслады,
Табиат та оьз ислерин баслады.
Ер бойында тынышлык йок болады –
Куслар уьркип, саз давазы тымады,
Ак кийикке туьбек коьзлев салады,
Ана эмшектен канлы суьт те агады.
Кайда атым, куткарайык казадан!
Кышкыраман, коькти ярып ушаман.
Конмага эш, кайрат ерди коьзлеймен –
Тек коьринсиз, ял кесегин сезбеймен.
Дуьл-дуьл келди ок алдыма елеслеп,
Ковзлеринде нур янув ман эсинеп,
Аьзирлендим суьбедеге конмага...
Кирпик кагып уяндым тез арада.
Ак яювым кевдем бойда ййрайды,*

*Тынык ер де терезеден карайды.
Тек туьстеме, тек туьстеме энеген
Оьз ер уьшин азапланув келеген.*

***

*Ынанаман инсанга,
Тек иллелик бар экен.
Сенемен юмартлыкка,
Кайбирине тоьрме экен?
Суьемен деп айтсам да,
Тек ше хайран боламан,
Суьювине директей,
Аьр кимдей де калама?
Йорык минген боз йорга –
Йигитлик тек сондама?
Колындагы килке сап –
Оьмир маьне сондама?
Тамызыксыз ошагам
Янарма экен отыннан?
Таслап кеткен суьйиминь
Шыгарма экен янымнан?
Ала-куньирт боз торгай
Куьмпезде тек сарнаган ман,
Куврак такыр кум тогай
Язык баста яйнарма?*

****

*Мине соьйтип тань атады,
Заман келсе – куьн де батады,
Аньы битсе – йыр да кетеди,
Шагы озса, суьйим де тез соьнеди.
Тань ярыгы – савьлесин берер,
Куьн батувы – салкынын салар,
Йыр ызы ман – зангы да шыгар,
Тек юректен суьйим кетсе – не калар?*

Сраждин Батыровка

*Уллы Сраждин –
Ногай халктынь увулы,
Оьмирлерде яркыраган юлдызы.
Немереси куьнтувардын айтылган.
Асабага оьлимсизлик калдырган.
Асабага – домбырадын куьюви,
Айтылмаган, ясалмаган суьюви.
Йок шатырлар, алтын-куьмиске толган,
Аркасында – оьрнекленген ак дорба.
Сен – элгезер,
Шоьл сокпаklar – йолларын.
Сен кезесинь куьньирт шоьлди,
Шешекейлер – ызларын.
Ковк аспанда канатланып,
Сенин янынь бийиди.
Кень даньылда бозторгайым
Бийиклигинь куьнледи.
Бийикликте терен акыл*

*Куьн савьле мен куьшленди.
Яркын юлдыз, сен соьнмединь,
Енъип болдын оьлимди.
Шоьлинь сени аьдуьвледи,
Тек куьйдирди яныньды.
Отка салдын суьвретлерди,
Отка салдын бактыньды.
Ак Еннетке капылар да
Ябылдылар дайымга.
Туьн мен куьнди авыстырып,
Туьсти туьслер тутнакка.
Сенде, Сраждин, шоьл аньлары,
Туьрли туьске боялган.
Сенде, Сраждин, халктынь яны,
Юрек отын яндырган.*

ЭЛЬМИРА КОЖАЕВА,
шаир

СВО КАТНАСУВШЫСЫ

Йолдастарын аман-эсен куткарган

Багирлер тек китаплардинь бетлеринде тувыл, олар элимизде кайзамаларда да болганлар эм болайлар, олар аяр дайым да бизим касымызда яшайдылар.

Каты агысуларга да карамай, ядыралардан оз йолдастарын коькиреги мен яьып, тыншылы яшавшыларды коршалап, алдыга баратаган ясларымыздын атларын биз дайым да оьрметлеп келеекпиз.

Янъяларда ердесимиз Россия аьскерининь тамада лейтенанты Джабраил Джалалович Насыров, Санкт-Петербург каласындагы телекоммуникация билимлери бойынша университетинде алган билимин уьстинликли кулланып, савлай баталон аьскершилерининь яшавын оьлимнен куткарды.

Джабраил Джалалович тез аьрекетте агысувдынь барысына да карамай, спутник аркалы йолдастары ман байланысып коьмек шакырувы ман, Таволжанка деген поселогынынь касында каты агысувга туьскен оз йолдастарын аман эсен калдырды.

Мине булай хабарлайды Россия аьскершиси Джабраил Насыров коьрсеткен йигитлиги акында:

– Бу ис аьскеримиздинь бир ерден баска ерге янгы позицияга коьшуьвинде болды. Биз келгенли бир саьат те кетпеди, агысув басланды. Биз коьмекке шакырдык эм соьйтип душпаннынь куьшин токтаттык. Соннан себеп россия аьскершилери беттен йойым болмады, – дейди яс аьскерши. Тез болып янгы ерде байланысты кайтадан туьзетип, ногай яс ялгыз оззи савлай баталонды аман эсен куткарды.

Айтып озайык, аьскерши йигити Дагестаннынь Ногай районунынь Кумлы авылында коьп балалы Джалал эм Альбина Насыровлардынь аелинде тувып оьскен. Кишкейден алып спортка уьйкен эс берип келген. Джабраил Насыров бала шагында Мурманск областининь Островной каласында мектебинде билим алган сонь, Санкт-Петербург каласындагы профессор М.А.Бонч-Бруевич атындагы университетининь айырым байланыс боьлигине туьсп, оны кызыл диплома тамамлаган. Окувдан сонь яс Москва областининь Домодедов районуна службага йиберилди.

Согыс спецоперация юрген ерде Россия аьскерлерининь янгы ерге коьшуьвинде ол баталон куьплерин байланыс пан канагатлап келген. Муннан алдын да ердесимиз Джабраилдинь йогары кеспиллиги, токтасты тез аьрекетте алып болувы аркалы душпаннынь алдыга барувы токтатылган эди. Джабраилдинь сол йигитлиги де аьскер етекшилеви мен белгиленмей калмады. Аьскерши связист, тамада лейтенант Джабраил Насыров коьрсеткен йигитлиги эм йогары кеспиллиги уьшин Жуков атындагы медалине, «П дережели аьскершилик коркынышсызлыгы уьшин» деген савгасына тийисли этилген.

Йигит ердесимиз Джабраил Джалаловичтей ясларымыздынь эткен иси оьсип бараяткан яс аркага шынты коьрим болып келер.

Г.РАМАЗАНОВА.

Суьвретте: Джабраил Насыров.

ЭЛИМИЗДИНЬ БАС КАЛАСЫНДА

Киели айда бирге йыйылдылар

Киели Рамазан айы – мусылманлар уьшин энъ маьнели дин негизлерининь бири-си. Сол сыйлы айда мусылманлар озлерин сав куьн узагы астан, сувдан, баска неписилериннен тыйып, ораза тутып, садака пайлап, Коран оқып, ийги ислер мен каьрлемге шалысадылар.

Элимиздинь бас каласы Москвадагы баьри мусылманлар да сол киели айда Рамадан шатырында оьтип баратаган йолгыслардынь, кешликлердинь сыйлы конакларынынь сырасында боладылар. Рамадан шатыры 2006-ншы йылдан алып озгарылады.

Онынь куьмпезининь астында аяр куьн сайын киели айда саваплык авызашарлар, концертлер, йолгыскешликлер, ярмалыклар озгарыладылар. Айтпага, уьстимиздеги навруз айынынь 30-ншы куьнинде Москва каласында Рамадан шатырында ногай ямагатынынь кешлиги уйгынланып оьпти. Ол ер юзинде тыншылык уьшин дуа этуьвден басланды. Шара уйгынлашылары ногай халк аьдетлери, маданияты ман таныстырувы ман бирге, Аьел йылына багысланган проектинь бас темасын да ашыклап коьрсеттилер.

Шарада Россия эм СКФО мусылманларынынь дин управлениеси бойынша пред-

седателининь толы ыхтыярлы ваькили, «Казыят» саваплык фондынинь председатели Рашид Акказиев, Москва каласынынь муфтийи Ильдархазрат Аляутдинов, Адиль-Халк авыл межигитининь имамы Темирбек Байдаров, ООО «Экопрод» савда компаниясы бойынша кавказ боьлигининь етекшиси Загир Юлбалдыев, ООО «Экопрод» савда компаниясынынь проектининь менеджери Кемалуддин Нурлубаев, медицина илмилерининь кандидаты, РФ ат казанган врачы, Москва каласындагы ногай ямагатынынь председатели Султанбек Арсланов, «Испытание аулом»

деген фильмнинь продюсери Магомед Али Найманов, сол ок фильмнинь бас режиссери Ислам Сатыров, РФ Язувшылар соьзынынь агзасы Зухра Булгарова, Шешен Республика бойынша Ногай миллет маданият автономиясынынь председатели Альфия Курганова эм сондай баскалар белсенли ортакшылык эттилер.

Йыйылган конакларга «Испытание аулом» деген фильмнен узигин, Ногай районунынь Червленные-Буруны авылында ООО «Экопрод» савда компаниясынынь кубогына багысланып оьткен «Авдарыс» деген ат уьстинде куьресуьв бойынша видеоролигинен

кесегин карамага, Зухра Булгаровадынь «Мен ногайдынь баласы», «Аьел акында» деген ятлавларын эм нашидин, солай болып, режиссер Ислам Сатыровтынь йырлавында Кадрия Темирбулатовадынь соьзине язылган «Азиз анам» эм «Тогай сув» деген йырларын эситпеге амаллары болды.

Кешлик викторина ман эм онынь катнасувшыларына, алыс йолды кыскартып келген конакларга, солай болып, проект уйгынлашыларына Разылык хатлары эм эстеликли савгалар тапшырылувы ман тамамланды.

Г.НУРДИНОВА.

Суьвретте: шарадан коьринис.

СПОРТ

Ойын кызувлы оьпти

Сургут районьнда яшайтаган ногайлар арасында «Ногай Эл» кубогы бойынша футбол ойыны йылдан-йылга оьрленип келеди. Бу йыл да спорт шарасы Сургут районунынь Федоровский авыл администрациясынынь эм ногай халкынынь ямагат организациясынынь белсенли ваькилдерининь уйгынланлавы ман озды.

Уьстимиздеги йылдынь навруз айынынь 8-нши эм 9-ншы куьнлеринде Ханты-Мансийск автоном округындагы Сургут районунынь Федоровский авылында йылсайынлык «Ногай Эл» кубогы бойынша киши футболу уйгынланып оьпти. Спорт турнири йылы эм дослык коьнйилде озды. Яс аркалар арасында яшавдынь ийги ден савлык кебин йыйлдырув эм оьрлендируьв шарадынь бас мырады эди. Спорт шара-

сында Сургут районьнда яшайтаган ногай яслардан туьзилген 17 командалар ортакшылык эттилер.

Шарадынь барысында йыйылган командалары алдында Федоровский авыл аькимбасынынь орынбасары Марина Сафронова, Федоровскийдинь спорт бойынша савландырув орталыгынынь етекшиси Ольга Фоминых, «Ногай эл» ногай миллет маданият орталыгынынь председателининь орынбасары Арсланали Манапов эм сол ок ямагат организациядынь ваькили Артур Вагапов, Федоровский авыл имамынынь орынбасары Ибрахим Дадиков эм сондай баскалар шыгып соьйледилер. Олар савлайы да «Ногай Эл» кубогы бойынша киши футбол турнири аьдетке кирип келуьви акында айттылар. Солай болып, турнир йыл сай-

ын озгарылувы ман эм, энъ де бас деп, ойын катнасувшылары оз коьрими мен оьсип келятырган несиллер арасында спорттынь футбол кебине суьйимди йыйлдыратаганы акында да белгилеп кеттилер. Ойын катнасувшыларына шарага келеек йылда да сол ок тизиминде келгенин эм ойын етимисли, йогары коьнйилде оьткенин йорадылар.

Ойынды ногай яслар «Элде, тилде, динде бирлик» деген шакырув соьзлери мен басладылар.

Кызувлы ойын тамамында тоьрешилер «Ногай Эл» кубогы уьшин киши футбол ойыны бойынша энъ ийги вратари деп Толеген Ильясовты, энъ ийги яс ойнавшы – Эльбрус Каяргуловты, энъ ийги бомбардир – Мурза Имбетовты, «Ногай Эл» кубогынынь энъ ийги ойнавшысы – Айгазы Татархановты белгиледилер. Ойын сырагылары бойынша яслардынь узак тиресуьвли ойынынь тамамында «Огузер» командасы биринши – орынга, «Геметобе» командасы – экинши орынга, «Новая коса» командасы уьшинши орынга тийисли этилдилер. Спорт шарадынь соньсында енъуьвшилерге кубоклар эм эстеликли савгалар тапшырылды.

Соьйтип, Федоровский авылында оьткен «Ногай Эл» кубогы бойынша футбол турнирине йыйылган яслар арасында татымлыкка, тил-бирликке, дослыкка коьпир болып, шара катнасувшылардынь эсинде маьнели озгерис болып коьп заманга сакланар.

ГУЛЬМИРА НУРДИНОВА.

Суьвретте: шарадан коьринис.

БИЗИМ ДИАЛЕКТЛЕР

Тил байлыгы – аьр бир соьзде

«Шоьл тавысы» республикалык газетасы апрель айынан алып газета бетлеринде эм социаллык тармакларында ногай тилининь диалектлери акында айырым рубрика ашады. Бу оьйга редакция ногайлар бирге косылып яшайтаган регионлар арасында сорастырув юриткеннен сонь келген. Сол регионлар – Астрахань области, КЧР, ЧР, Ставрополь крайы эм Дагестан. Бу белгиленген рубрика астында тувган тилдинь баьри де диалектлеринде айтылатан такпаклар эм айтувлар баспаланаык. Халклар ара тувган тил куьнинде редакция коллективи «Тувган тилди саклав эм оьрлентуьв. Соны шешувдинь йоллары» деген Дагестан Республикасынынь информация эм баспа агентствосынынь эм «Дагестан» Этномедиахолдингининь колтыклары негизинде тоьгерек столды уйгынап оьткерген. Сол тоьгерек столынынь сырагылары бойынша тувган тилди уьйренуьв эм таралтув бойынша Ногай районынынь орта мектеблери эм мектебке дейимги учреждениелери уьшин айырым маслагатлар аьзирленген. Рубрикада катнасувга ногай лингвистлери, окутувшыларды, тил соравы ман кызыксынатаган газета окувшыларымызды шақырамыз.

Диалект деген соьз (бурынгы грек тилинде dialektos) соьйлев, айтув деген маьнеди билдиреди эм бир ерде орынласып яшайтаган бир миллетли аьдемлердинь бир-бириси мен соьйлесуьв, аьллесуьв амалынынь кеби болып саналады. Диалект тил аьллесуьвдинь (коьп ягыннан язылма тувыл, авьзлама) оьз байыр соьзлиги эм грамматикасы болган толы кепли тармагы деп эсапланады. Аьдетке коьре, диалект деген маьнеде бас деп авыл ерлеринде орын табатаган бир тилдинь бир неше диалектлери барлыгына эс эткенлер. Соьйтип, кайсы бир тилде де йолыгатаган диалект баскалыклары ногай тилинде де бар эм солар бизим миллет тилимизди бай эм кызыклы этип коьрсетдилер.

Аьлиги заманларда Россиядагы ногайлардынь коьбиси Дагестанда, солай ок Ставрополь крайында, Карашай-Шеркеш, Шешен Республикаларында, Астрахань областинде, Калмыкияда яшайдылар. Дагестан Республикасында ногайлар коьп ягыннан Ногай районында, Тарумов, Кизляр, Бабаюрт районларында орынласкандар. Бабаюрт районындагы ногайлар кумыклар ман косылып яшаганга, олардынь коьбисининь тили кумыкшага коьшкен. Сол ок заманда бир кесек ногайлар Махачкаладынь Киров районынынь Сулак авылында турадылар, булар да кумык тилинде соьйлейдилер.

Карашай-Шеркеш Республикасындагы ногайлар аьлиги Ногай (алдынгысы Адыге-Хабль) районындагы Адиль-Халк, Уьйкен-Халк, Эркин-Халк, Эркин-Шахар, Эркин-Юрт авылларында ерлескенлер.

Ставрополь крайындагы ногайлар Нефтекум, Степной, Кочубей районларында эм Минеральные Воды каласында, Канглы авылында яшайдылар.

Астрахань областинде ногайлардынь бир неше куьплери белгили: юрт, карагаш, етисан, кундр эм утар. Юрт ногайлары Татарская Башмаковка, Карагали, Якастово, Солянка, Мошанк авылында эм Зацарево микрорайонында; етисанлар – Килинчи, Три Протока эм Кулаковка авылларында; карагашлар – Сеитовка, Айсапай, Куянлы, Зайковка, Новорусовка, Ясын-Соккан, Джанай, Малый Арал, Лапас, Растопуловка, Сенной, Карагаш, Кири-Кили, Свободный, Янго-аул, Бабаевский микрорайонында, кундр ногайлары – Тулугановка; утарлар – Янго-Аскер эм Зензе-

ли, солай ок Калмыкия ман коньысы районларында оьмир суьредилер.

Ногай тили коьп ягыннан Дагестанда, Ставрополь крайында, Карашай-Шеркеш, Шешен, Крым ерлеринде, Астрахань областинде яшайтаган ногайлардынь тувган тили болады. Ногай тилинде Россияда 2010-ншы йылдынь халк санын язув исининь тамына коьре, 81851 ногай (баьриси 103 мынь ногайлар) соьйлейди деп белгили.

Ногай тили тюрк тиллерининь сырт-куьнбатар (кыпшак) туьркимининь кыпшак-ногай куьбине киреди. Россия Федерациясында негизли ногай тилинде (Крым, Добруджи эм с.б. ногай диалектлерин эсапка алмасак) 3 уьйкен диалектлерди айырадылар: оьз ногай (Ставропольский край), караногай (Дагестан) эм акногай (Карашай-Шеркеш Республикасы). Айтпага, ногай тилининь караногай диалекти оьз негизи мен тюрк тиллерининь сырт-куьнбатар туьркимининь кыпшак-ногай куьбине киреди. Караногай диалекти коьп ягыннан Дагестан Республикасында кулланылады. Сол ок заманда Ставрополь крайында яшайтаган ногайлар болса, Ногай Ордасы бузылган сонь, туьзилген таза ногай тилинде соьйлейдилер деп саналадылар. Бу эки диалектлерден баскалай, этнолингвистлер акногай (КЧР), добруджа эм крым диалектлерининь туьркимин белгилейдилер, мунда айырым орынды крым караногай диалекти тутады, ол алабугат татарларынынь соьйлеви не ювык деп эсапланады (Гаджиева, 1976 й., 9 б.).

Ногай тилининь негизли лексикасы тилге киретаган яньы соьзлер мен, терминологиядынь оньланув аркасы ман толыстырылады. Сога коьре ногай адабият тили аьлиги заманларда, Карашай-Шеркеш, Шешен, Дагестан ерлеринде, Ставрополь крайында, Астрахань областинде бирге яшайтаган ногайлардынь тувган тили бола туьрп, оьзининь стилистикалык байлыгын залимдей беркиткен. Сонынь стилистика ягыннан баювы миллет художестволык адабияттынь эм публицистикадынь оьрленуьви аркасы ман болдырылады. Аьлиги заманда бу тилде «Шоьл тавысы» эм «Ногай давысы» эки республикалык газеталары баспаланады, оннан баскалай ногай тилинде радио эм телеберуьвлер де юритиледи.

М.ХАНОВ.

ЯРЫСТЫНЬ РЕСПУБЛИКАЛЫК КЕЗЕГИ

Шатраш ойыны

Махачкалада ортак билимлендируьв учреждениелерининь ийги деген командалары сырасында «Белая ладья» Савлайроссиялык шахматлар турнирининь республикалык кесеги тамамланды. Навруз айынынь 28-30 ншы куьнлеринде оьткен турнирди Дагестан Республикасынынь илми эм билимлендируьв министерствосы, Регионнынь шахматлар федерациясы, «Шахматлар бойынша Анатолий Карпов атындагы спорт мектеби» уйгынадылар. Шарада республикамыздынь Махачкала, Дербент калаларыннан, солай ок Ногай, Магарамкент, Хасавюрт, Докузпарин районларынан баьриси 6 команда ортакшылык этти. Бу турнир де бизим Ногай район командасынынь балаларына уьстинликли оьгтти. Олар 2-нши савгалы

орынды бийледилер. Турнир 2010-ншы йылда тувган эм олардан кишкей болган балалар уьшин уйгыланган эди. Ногай районнынь болса мунда кишкей класслар окувшылары бардылар – Эмирлан Саитов (4-нши класс), Алан Абдулжалиев (7-нши класс), Ислам – Али Турлаов (2-нши класс), олардынь энь де кишкейи 1-нши класс окувшысы Амира Исмаилова. Оларга 7-8-нши класста оькыган куьндеслер мен ойнамага туьсти. Ясларына карамастан, Арслан Елакаевтинь окувшылары оьзлериннен уьйкен куьндеслер мен тень, биревлери артык тала ойнадылар. Балалардынь аьр кайсысы да наवासызланувын тыя берип, еньюьвге ымтылды. Озгарылган ойындар сырагысында энь де ийги команда эм энь де ийги ойнавшылар

белгилендилер. Соьйтип 5 тур ойыннан сонь, 1-нши орынга Махачкала каласынынь, (йогарыда белгиленгенлей) 2-нши орынга Ногай район эм 3-нши орынга Магарамкент район командалары тийисли этилинди.

1-нши тактада ойнап, Эмирлан Саитов 3-нши орынды бийледи, 2-нши тактада 1-нши орынды Алан Абдулжалиев казанды, 3-нши тактада 3-нши орынга Ислам-Али тийисли болды. Кызлар сырасында 2-нши орынды Амира Исмаилова бийледи. Бу балалар базласлардан йогары коьнхил мен, Сый грамоталар эм медальер алып, тренери Арслан Елакаевке юрегинде уьйкен разылыгы ман кайттылар.

Н.КОЖАЕВА.

Суьвретте: Ногай район командасы тренери А.Елакаев пен.

БИЛДИРУЬВ

2017-нши йылда А.Ш.Джанибеков атындагы орта мектеби мен Зиявдин Мауталиевич Картакаевтинь атына берилген 00518001029161 орта билим акында аттестат куьшиннен тайган деп эсапламак.

Ногай районынынь «сельсовет Арсланбековский» СП администрациясы аккимвасы Эдиль Рашидханович Акбердиев ердесимиз, СВО катнасувшысы

Крымхан Куруптурсунович Казгереевтинь

топырак болганы ман байланыста онынь аьелине эм кардаш-тувганларына каты кайгырувын билдиреди эм бассавлык йорайды.

Кадрия атындагы Терекли-Мектеб авыл мектебининь коллективи ис йолдасы Марзият Нурувовна Менлигуловага эри

Анвар Тангатаровтынь

дуньядан тайганы ман байланыста каты кайгырувын билдиреди эм бассавлык йорайды.

Ногай районынынь мектеблерининь директорлары Червленные Буруны авыл мектебининь директоры Тамара Зейдула кызы Кулаевага ян йолдасы
Рашидтинь
замансыз дуньядан тайганы ман байланыста каты кайгырадылар эм онынь аьелине, кардаш-тувганларына бассавлык йорайдылар.

Ногай районынынь мектеблерининь директорлары «Ногайский район» МР аккимвасынынь орынбасары
Баймагомед Ярлыкпаповтынь
замансыз дуньядан тайганы ман байланыста каты кайгырадылар эм онынь аьелине, кардаш-тувганларына бассавлык йорайдылар.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынь ис коллективи Алимхан Балгишиевтинь суьйикли
анасы
дуньядан кешип кетуьви мен байланыста каты кайгырувын билдиреди, кардаш-тувганларына бассавлык айтады.

Ногай районынынь мектеблерининь директорлары Карагас авыл орта мектебининь директоры Насипхан Багавдин кызы Шураевага суьйикли аданасы
Альберттинь
топырак болувы ман байланыста каты кайгырувын билдирдилер эм кардаш-тувганларына бассавлык йорайдылар.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынь ис коллективи СВО катнасувшысы
Салавдин Юнус увьлы Аметов
дуньядан тайганы ман байланыста онынь аьелине эм кардаш-тувганларына каты кайгырувын билдиреди эм бассавлык йорайды.

«ШОЬЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ)

6+

Газета Дагестан Республикасы бойынша байланыс, информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагын тергев бойынша Федераллык службасынынь управленисе мен регистрацияланган.
Регистрациялык номери ПИ №ТУ 05-00405 (15 апрель 2019 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтастары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язьлмалары уьшин явапдылар. Баспалавга кол басылув заманы – 15:10 саватте. Баспалавга кол басылган – 10:30 саватте.

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынынь информация эм баспа агентствосы.
Бас редактор КОЖАЕВА Э.Ю.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: golosstepi@etnomediadag.ru
Официальный сайт газеты - www.golosstepi.ru
Индекс издания: полугодовой – ПБ 430, годовой – 63234

Газета выходит 48 раз в год.
Тираж – 2500 экз.
Цена – 7 рублей 06 коп.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.
Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу: 367018, РД, г.Махачкала, Проспект Петра I, 61.